

the occurrence of relevant legal and regulation. Thus, social activity can be seen as a precondition of legally significant behavior, and the last - as a result of appropriate legal activity.

Social policy today should focus on the interests and youth, the child's interests, the interests of the elderly and others. Only under these conditions can get closer.

Social policy - is at the same time, policies aimed at the formation of socially active person, active media ideals of civil society.

Key words: politics, social policy, social policy models, principles of social policy, civil society.

УДК 340.11

Т. С. ПОДОРЖНА

ПРАВОПОРЯДОК ЯК РЕЗУЛЬТАТ ДІЇ ЕФЕКТИВНОГО ПРАВА: НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПОНЯТТЯ

Розглянуто основні ознаки правового порядку як результату дії ефективного права. Зазначено, що використання категорії «ефективність» щодо визначення правового порядку є спробою підійти до розв'язання цієї проблеми з позиції широкого підходу, проте в межах нормативного та соціологічного праворозуміння. Обґрунтовано, що сьогодні цілком на часі розуміння державно-правового регулювання в антропологічному вимірі. Акцентовано, що соціальна ефективність дозволяє критично оцінити чинне законодавство і з погляду природних прав та свобод людини, і з погляду інтересів особи, суспільства і держави. Зроблено висновок про те, що критерієм ефективності права є дієвість правових засобів (які забезпечують правомірність дій суб'єктів), що встановлюють правопорядок у взаєминах між людьми.

© ПОДОРЖНА Тетяна Станіславівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри філософії та теорії права юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Ключові слова: *правопорядок, законність, дія права, ефективність права, ефективність законодавства, ефективність норм права, державний механізм, правове регулювання, соціальне регулювання.*

Подорожня Т. С. Правовой порядок как результат действия эффективного права: научные подходы к интерпретации понятия

Рассмотрены основные признаки правового порядка как результата действия эффективного права. Отмечено, что использование категории «эффективность» по определению правового порядка является попыткой подойти к решению этой проблемы с позиции широкого подхода, однако в пределах нормативного и социологического правопонимания. Обосновано, что сегодня вполне актуален вопрос понимания государственно-правового регулирования в антропологическом измерении. Акцентировано, что социальная эффективность позволяет критически оценить действующее законодательство и с точки зрения естественных прав и свобод человека, и с точки зрения соотношения интересов личности, общества и государства. Сделан вывод о том, что критерием эффективности права является действенность правовых средств (обеспечивающих правомерность действий субъектов), которые устанавливают порядок во взаимоотношениях между людьми.

Ключевые слова: *правопорядок, законность, действие права, эффективность права, эффективность законодательства, эффективность норм права, государственный механизм, правовое регулирование, социальное регулирование.*

Podorozhna Tetana. Legal order as a result of effective law: scientific approaches to the interpretation of the concept

In the article the main features of the legal order as a result of the effective law. It is noted that the use of the category "efficiency" to determine the legal order is an attempt to approach the solution of this problem from the standpoint broad approach, but within the limits and sociological think-

ing. Proved that today is quite timely understanding of state and legal regulation in anthropological terms. The attention that allows social efficiency critically evaluate current legislation and in terms of natural rights and freedoms, and in terms of the interests of the individual, society and state. It is concluded that the criterion of efficiency is the efficiency of law remedies (which ensure the legality of acts) establishing the rule of law in the relationship among people.

Key words: *order, legality, right action, right efficiency, the effectiveness of the legislation, the effectiveness of the law, state mechanism, regulation, social regulation.*

Одним із найважливіших критеріїв правового регулювання в суспільстві є ефективність дії правових норм, тобто якісний результат їх реалізації на практиці. Поняття ефективність в юридичній науці означає позитивний вплив правових норм на суспільні відносини. Своєю чергою позитивність знаходить свій вияв у поліпшенні якості суспільного життя, відновленні порушеного права, гарантуванні прав і свобод людини, пануванні справедливості та забезпеченні законності і правопорядку в цілому. Як ми вже зауважували, законність – це дотримання нормативних приписів, наявних у конституції, конституційних законах, інших актах органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а також приписів, виданих судами різних інстанцій. Законність, безумовно, впорядковує різні суспільні відносини, надає їм стійкості, що дає можливість уникнути хаосу та безпорядку. Тобто законність сприяє зміцненню правопорядку, забезпеченню його належного стану в суспільстві. Проте для визначення суті правопорядку недостатньо з'ясувати значення законності і правомірної поведінки. Визначення правопорядку лише у зв'язку із законністю і правомірною поведінкою загалом є вузьким.

У сформованому останнім часом широкому підході до проблеми правового порядку простежується тенденція використання категорій «правовий закон» і «правова законність». Ці категорії, безумовно, мають певну пізнавальну цінність, але прихильники широ-

кого підходу до розуміння права, що захищають право на існування понять правового закону і відповідної правової законності, необґрунтовано применшують значення нормативного підходу до розв'язання проблеми правопорядку.

В одній з останніх наукових праць, присвяченій теоретичним засадам правового порядку, наголошується, що нормативний підхід до проблеми правового порядку є гносеологічною вадою¹. Така позиція, по суті, не становила б якоїсь проблеми, якби не простежувалися стрімкі темпи поширення і утвердження в науковій спільноті таких ідей. Вважаємо, що розуміння правопорядку має бути комплексним. Правопорядок неодмінно виступає критерієм дій (як правомірних, так і протиправних) громадянина, суб'єкта владних відносин, визначає рівень виконання вимог закону. Правопорядок передбачає також якісний стан законодавства. З іншого боку, як зауважує Н. Оніщенко, зміст нормативно-правового акта, по-перше, має відповідати основним напрямкам розвитку суспільства. По-друге, не менш важливою є відповідність закону реальним умовам життя і відповідна його ресурсозабезпеченість. По-третє, необхідною є законність нормативно-правового акта, тобто відповідність Конституції України та іншим актам. По-четверте, закони повинні бути правовими. Верховенство права не можна, як свідчить практика, забезпечити лише застосуванням прямої дії конституційних норм або норм міжнародного права в разі невідповідності законів цим нормам. Закони мають відповідати принципам демократії та соціальної справедливості, а також нормам моралі. По-п'яте, необхідно дбати про гармонійний взаєморозвиток закону і правової системи в сучасних умовах, її взаємозумовленість з економічною, політичною та соціальною системами. По-шосте, слід враховувати принцип визначеності, точності, однозначності правової норми, який вважається гарантією міцного правопорядку, оскільки, коли кожному членові суспільства зрозумілі його права та обов'язки, він має певну свободу дій і рішень у межах правового простору². Отже, слід позитивно оцінити спроби ввести у визначення правопорядку і оцінку самого права у вигляді демократичних, гуманістичних та

моральних вимог, а також ступінь задоволення учасниками цих відносин різноманітних інтересів і потреб за допомогою засобів права³. Адже будь-яке законодавство в першу чергу спрямоване на забезпечення соціальних потреб суспільства (так звана теорія соціальної ефективності законодавства).

Основою ефективності законодавства є досягнення суспільної мети, яка полягає у побудові громадянського суспільства, захисті прав людини, зміцненні правопорядку. І. Терлецька вважає, що ефективність закону безпосередньо пов'язана із соціальним прогресом, тому підготовка окремих законів та створення системи законодавства в цілому мають базуватись на всебічній стратегії соціально-економічного розвитку держави, формування міжнародних відносин і забезпечення прав та свобод людини і громадянина в демократичному суспільстві⁴. Слушною є також думка В. Сіренка, який стверджує, що в процесі дослідження ефективності важливо зосереджувати увагу на з'ясуванні категорії інтересів. Визначення інтересу як співвідношення між необхідністю задоволення потреб різних соціальних груп, класів, окремих верств населення і можливостями задоволення цих потреб зумовлює виникнення моделі, складові якої можна розглядати як елементи ефективності, а саме: соціальні потреби, які необхідно задовольнити за допомогою конкретного нормативного акта; правові засоби, їх кількість та якість; здатність правових засобів задовольняти соціальні інтереси, в тому числі й економічні, закріплені в нормативному акті; перспективність напрямів удосконалення законодавства з метою задоволення соціальних потреб за допомогою правових засобів⁵. Г. Тимченко під поняттям «ефективність законодавства», під яким, на відміну від традиційного тлумачення його як співвідношення між результатом і метою, задля досягнення якої був прийнятий той чи той закон, також пропонує розуміти рівень задоволення інтересів суб'єктів правових відносин відповідно до загальних принципів права і правової держави⁶. Відтак метою ефективного законодавства є задоволення інтересів суб'єктів правових відносин відповідно до загальних принципів права та правової держави, досягнення узгод-

женості таких інтересів, а результатом ефективного законодавства є правопорядок.

Як бачимо, в юридичній науці визнається обумовленість ефективною «правовою матерією» чинниками суспільного життя, об'єктивними закономірностями розвитку соціальної системи, потребами соціальної динаміки. Отже, використання категорії «ефективність» щодо визначення правового порядку є спробою підійти до розв'язання цієї проблеми з позиції широкого підходу, проте в межах нормативного та соціологічного праворозуміння. При цьому категорії «законність» і «правомірна поведінка» виявляються введеними в загальне поняття ефективності, оскільки характеризують лише юридичний аспект ефективності дії правових норм. Соціальна ж ефективність дозволяє критично оцінити чинне законодавство і з погляду природних прав та свобод людини, і з погляду інтересів особи, суспільства і держави. Тобто можна зазначити, що основним критерієм ефективності (в юриспруденції загалом) є встановлення адекватної мети існуючої правової реальності для досягнення співвідношення «мета – результат». Основною метою дії права є, звичайно, врегулювання суспільних відносин, а результатом – належний стан правового порядку. Існування останнього можливе лише в тому разі, якщо правова система відповідає особливостям суспільної свідомості. Ефективність законодавства, на думку вчених, поєднує елементи спонтанного (загальносоціального) і планомірно раціонального (формування права) у правовій дійсності⁷. «Ефективність правового регулювання не може бути визначена як “чистий” показник, результат без урахування соціальних процесів і дій соціальних суб'єктів, завдяки яким і досягаються соціально та юридично значущі результати. Суспільство як неоднорідний феномен передбачає існування різних показників ефективності, залежно від сфери їх дії та особливостей правового регулювання у цих сферах. Загальним мірилом ефективності є ступінь відповідності реальних відносин тій типовій вимозі, яка міститься у конкретній нормі чи законодавчому акті»⁸, – наголошують вчені.

Сьогодні цілком на часі розуміння державно-правового регулювання в антропологічному вимірі. Це дозволяє вийти з тієї системи

координат, яка орієнтована в основному на технічну досконалість, логічність, раціоналізм офіційних державно-правових інститутів, їх відповідність економічним, політичним та іншим соціальним інтересам. Як у доктрині ефективності норм права, так і у правозастосовній практиці слід переборювати орієнтацію виключно на технічну досконалість норм при ігноруванні антропологічного змісту. Відтак ефективність законодавства ви-являється не лише у фактичному («юридичному»), а й в «соціальному» (здатність врегульовувати суспільні відносини) аспектах, і насамперед є правовим впливом на формування правосвідомості та на її основі – правової культури суб'єктів права (як посадових і службових осіб, так і різних верств населення, окремих громадян). Тобто критеріями якості законів та ефективності правозастосування є готовність (усвідомлення) суб'єктів правовідносин до правомірної поведінки⁹. У даному аспекті наведемо думку Т. Гірша, який визначає ефективність дії права через відношення частоти актів правомірної поведінки до актів поведінки, яка відходить від вимог правових норм¹⁰. Таким чином, критерієм ефективності законодавства є дієвість правових засобів (які забезпечують правомірність дій суб'єктів), що встановлюють правопорядок у взаєминах між людьми.

З огляду на це вважаємо загальною вадою визначень правопорядку відсутність вказівки на мету й результат правового регулювання. Як відзначає А. Васильєв, теоретичне навантаження, яке несе термін «правапорядок», будучи категорією основного поняттєвого ряду, полягає в тому, що це поняття виражає і соціальні цілі, і об'єктивний підсумок правового регулювання¹¹. Як зазначає С. Скриль, основною метою ефективного законодавства є узгодження інтересів різних суб'єктів правовідносин, а результат слід розглядати як досягнення правопорядку в суспільстві. При цьому законодавство лише тоді є абсолютно ефективним, коли правопорядок повністю охоплює систему «соціальний порядок»¹². Таким чином, поняття «ефективність законодавства» може розглядатися у декількох площинах: з погляду нормативного та соціологічного підходів. Сучасне трактування ефективності законодавства пов'язують із середовищем

дії права, під яким розуміють взаємодію багатьох складових: стану економіки, політичного режиму, якості законодавства, ефективності роботи правових установ. Якщо ці чинники плідно взаємодіють, то формується певне правове середовище, що визначає правомірність дій суспільства, держави й індивіда¹³. У такому ракурсі представлено проблеми правового регулювання в дисертації О. Мельник. Зокрема, авторка зазначає, що ефективність правового регулювання – це один із показників життєздатності суспільства, мірило його можливостей впливати за допомогою юридичних норм на розвиток суспільних відносин. Внаслідок того, що право впливає на поведінку людей, між юридичною нормою та її соціальними наслідками завжди перебувають акти людської діяльності, які безпосередньо і зумовлюють суспільно значущі наслідки. Крім того, юридична норма стимулює поведінку людей не лише безпосередньо, а й через систему соціальних, особистісних, соціально-психологічних чинників. Тому, резюмує О. Мельник, ефективність правового регулювання можна визначити як результативну характеристику його дії, яка свідчить про здатність розв'язувати відповідні соціально-правові проблеми¹⁴. Отже, у розумінні правопорядку варто виходити з того, що він складається як деякий підсумок, результат впливу права на суспільні відносини, при цьому характеризує певний його якісний рівень, стан задоволення потреб людини. У цьому контексті принципового значення набуває поняття правових цілей як суспільно корисних, соціально цінних, а також ступінь досконалості законодавства (відсутність логіко-структурних дефектів).

Формулювання цілей правових норм передбачає визначення показників їх ефективності¹⁵. Законність і правомірна поведінка здебільшого характеризують лише юридичну ціль правових норм, залишаючи без належної уваги соціальну. Саме з цієї причини законність і правомірна поведінка не може повною мірою відобразити сутність правового порядку. Разом з тим категорією, яка охоплювала б і юридичні, і соціальні цілі, а також результат правового регулювання, є ефективність правових норм, адже, як слушно наголошено в юридичній літературі, визначення самої цінності права багато в

чому залежить від ефективності його норм¹⁶. Право і законодавство спрямовані на досягнення певного соціального результату, отримання такого ефекту, до якого законодавець свідомо прагнув при введенні в дію відповідного нормативного акта. Як зазначають Н. Оніщенко і Н. Пархоменко, ефективність законодавства – це, по суті, мірило можливостей державної влади впливати юридичними засобами на розвиток суспільних відносин у вигідному для неї напрямі¹⁷. Тобто ефективність права виражається в тому, якою мірою досягається його стратегічна мета – забезпечення організованості і порядку в суспільному житті. Спільним показником ефективності права виступає його соціальна результативність, його ціннісний ефект в регулюванні суспільних відносин, стан законності та правового порядку. Тож ми спробуємо показати можливість і необхідність визначення правопорядку в контексті ефективної дії правових норм, законодавства та права в цілому.

Процес вивчення ефективності правових норм пов'язаний з розв'язанням двох основних завдань: перше – безпосереднє визначення поняття «ефективність правової норми», її критеріїв; друге – вибір необхідних методів вимірювання ефективності.

Ефективність є однією із центральних теоретико-правових галузевих і міжгалузевих проблем сучасного правознавства. Це питання постало ще з появою юридичної науки і актуальне й досі. Проте в сучасній юридичній науці єдиної загально визнаної теорії ефективності права не існує. Сформульовано лише загальні принципи, розуміння та використання яких в практичній діяльності дає можливість ефективно регулювати об'єктивні суспільні відносини. Річ в тім, що в юридичній науці немає єдиного підходу до визначення поняття «ефективність правових норм», «ефективність законодавства» або «ефективність правових засобів», немає єдиних критеріїв визначення ефективності права в цілому. Актуальність дослідження теоретичних проблем ефективності норм права та законодавства в цілому пов'язана, по-перше, з необхідністю створення цілісної концепції ефективності конституціоналізації права, по-друге, з потребою вдосконалення чинного законодавства у сфері за-

безпечення правового порядку, по-третє, з важливістю розуміння орієнтирів розвитку правової системи та всіх її елементів.

Вказану проблему в правовій науці досліджують досить давно, проте єдиного її розуміння досі так і не склалося. Сьогодні проблемі ефективності правових феноменів тією чи іншою мірою приділяють увагу такі відомі вітчизняні та зарубіжні вчені: В. Авер'янов, О. Андрійко, С. Бобровник, В. Головченко, Н. Оніщенко, Н. Пархоменко, Т. Тарахонич, В. Сіренко, П. Рабінович, С. Алексєєв, В. Баранов, А. Венгерів, Д. Керімов, В. Кудрявцев, В. Никитинський, А. Нечипоренко, Н. Нижник, С. Полєніна, В. Сіренко, В. Сирих, С. Скриль, М. Козюбра, П. Кіндрат, О. Мельник, О. Тимченко, Ю. Тихомиров, М. Недбайло, Ф. Фаткулін, Я. Шевченко, Ю. Шемшученко, Л. Явич та чимало інших. У сучасних умовах особливу увагу приділяють розробці проблеми ефективності норм законодавства. Об'єктом теоретичних досліджень є також поняття ефективності закону, ефективності окремих норм та інститутів, ефективності правозастосовної та правовиховної діяльності, ефективність судочинства.

Аби поширити категорію «ефективність» на широку сферу дії правових норм (у межах нашого дослідження йдеться про правовий порядок), потрібно визначити зміст цього поняття, а також співвідношення категорій «ефективність права» та «ефективність законодавства». Зауважимо, що вчені при дослідженні проблем ефективності практично не розмежовують такі поняття, як норма права, законодавство та право в цілому, й використовують їх як синоніми. Водночас у контексті проблеми ефективності можна говорити про ефективність права як системи існуючих норм права, так і права, вираженого в різних формах: правових прецедентах, нормативних договорах, нормативно-правових актах тощо.

Передовсім розкриймо семантику поняття «ефективність». Словник української мови під ефектом розуміє «результат, наслідок яких-небудь причин, сил, дій, заходів». «Ефективний – який приводить до потрібних результатів, наслідків, дає найбільший ефект»¹⁸. Поняття «ефективність» філологи характеризують через дію і на-

слідок. Тож, на перший погляд, можна говорити про дві стадії самої ефективності: дії (дій) чогось або когось і наслідків цієї дії (дій). Така позиція характеризує «класичний» функціонально-цільовий підхід до поняття ефективності: між дією і наслідком має минути певний час. У такій ситуації під час визначення якогось явища можна зіткнутися з низкою труднощів: по-перше, через існування різних темпоральних параметрів (один характеризує відрізок часу, необхідний для досягнення задуманого результату, інший дозволить собі порівнювати безпосередньо ефективність у часі, щоб визначати її показник); по-друге, такий підхід до визначення розглянутої категорії ускладнює виявлення причин негативної ефективності (неефективності) конкретного явища, через відсутність системи компонентів, які її визначають; по-третє, під час розгляду ефективності з позиції «дія – задуманий результат» виникають проблеми з урахуванням суб'єктивних та інших факторів (наприклад, ефективність нормативних актів залежить не тільки від якості самого акта, а й від прийняття і виконання, дотримання його правовиконавцем).

На наш погляд, варто вести мову не про стадії ефективності, а про якісну сукупність складових її компонентів (параметрів). Так, на думку Н. Розенфельд, моніторинг ефективності застосування законодавства повинен характеризуватися комплексом когнітивних науково-правових заходів, спрямованих на дослідження певного визначеного об'єкта. Такі напрями та об'єкти мають бути якнайконкретнішими, адже від їх визначення залежить якість дослідження: його глибина і спектр охоплення проблем¹⁹. У цьому випадку одночасно дотримується принцип економичності (дії з найменшими витратами), оскільки параметри завчасно розроблені, наявність кожного в сукупності сприяє ефективності. Використовуючи сукупність параметрів, можна буде знизити суб'єктивно-оцінний підхід до поняття ефективності (попри те, що «ефективність» є оціночною категорією, оцінювати її потрібно на основі аналізу об'єктивних критеріїв). Тоді в широкому сенсі ефективність можна представити як сукупність заздалегідь встановлених параметрів.

В юридичній літературі існує безліч підходів до розуміння змісту ефективності права, ефективності законодавства та ефективності правових норм. Найпоширенішим є розуміння ефективності як співвідношення між фактичним результатом і тією метою, заради якої були прийняті відповідні правові приписи²⁰. Прихильники так званої «корисної» концепції ефективності правових норм розуміють їх «корисність» як дієвість, результативність, тобто здатність справляти вплив на суспільні відносини в певному корисному для суспільства напрямку²¹. Однак висловлено і протилежну думку, згідно з якою мета і результат не охоплюються безпосередньо змістом самого права. Йдеться про те, що мета і результат не стають внутрішньою властивістю правових норм: мета завжди спрямовує, результат досягається²². Інша позиція, що заперечує функціонально-цільовий підхід, випливає з аналізу ефективності правових норм за допомогою дії конкретних суб'єктів, які й спричиняються до того, що дія нормативного акта досягає того чи того результату. Неможливо визначати ефективність як відношення результату і мети, у зв'язку з тим, що невідомим є результат дії конкретної норми на момент дослідження²³.

О. Лейст вважає, що ефективність права характеризує його «принципова здійсненність, зумовлена загальноповідомістю, зрозумілістю і несуперечливістю правових норм і юридичних засобів досягнення цих цілей, забезпеченістю права дієвою системою органів правосуддя та інших правоохоронних органів»²⁴. В. Козлов під ефективністю права розуміє максимально позитивну результативність дії правових норм (корисність) за найменших соціальних витрат²⁵. Протилежна ж позиція полягає в тому, що соціальна корисність та ефективність правової норми не підлягають ототожненню. Йдеться про те, що норма може бути ефективною, коли досягнуто мети її створення, але при цьому вона може бути марною²⁶.

На думку О. Пашкова, Л. Явича, Є. Фоміна, «ефективність слугує лише певним кількісним показником, виразником того, що відображає ступінь відповідності реальних відносин типовий мірі, що міститься в конкретному акті»²⁷. В. Лапаєва визначає ефективність

як міру внеску у зміцнення правових засад державного і суспільного життя, у формування та розвиток елементів свободи в суспільних відносинах²⁸. О. Малько розглядає проблему ефективності крізь призму правових стимулів і правових обмежень²⁹. На думку Д. Керімова, ефективність законодавства – це відповідність результату його реалізації тим цілям, які ставив законодавець³⁰. Ряд авторів ефективність права пов'язують з відповідністю прийнятих актів закономірностям функціонування природи і суспільства та закономірностям дії самого права³¹. Існує думка, що основними критеріями ефективності кримінального закону є реальна злочинність і помилки у кваліфікації злочинів та їх караності³². Згідно з цією позицією ефективність пов'язана лише з правозастосуванням.

Під ефективністю закону в літературі розуміють також здатність з найменшими витратами позитивно впливати на суспільні відносини і на установки їх учасників у заданому напрямку при тих соціальних умовах, які реально існують у період їх дії³³. Перевагою цієї позиції є врахування економічності як одного з показників ефективності, проте самих показників (критеріїв) не вказано. Найповнішу систему критеріїв ефективності правових норм наводить О. Рарог: 1) соціальна обумовленість норми, її відповідність закономірностям і потребам розвитку суспільства; 2) відповідність норми досягненням правової науки; 3) її відповідність вимогам законодавчої техніки; 4) визначеність змісту норми (однозначність і точність вираження волі законодавця); 5) дотримання принципу системності права³⁴. Щоправда, це характеристика ефективності лише з погляду принципів правотворчості.

Таким чином, співвідношення ефективності права, його норм, ефективності законодавства дає нам можливість твердити про їх нетотожність, проте взаємозумовленість. При використанні категорії «ефективність права» не слід змішувати його як певний духовний феномен та ефективність вказівок держави загального характеру, які в сукупності становлять законодавство. В даному аспекті вважаємо, що законодавство як вираз волі держави є лише формою вираження права, до того ж формою, яка не завжди правильно виражає правові

принципи та ідеали. Ідеальним у даному розумінні буде становище, коли нормативні акти є не тільки виразом державної волі, а й формою вираження права, його основоположних принципів, які закладені в свідомості людини. Оскільки інтерпретація права пов'язана із найскладнішими психосоціальними явищами, які становлять комплекс державноінституційних та особистісних детермінант, слід зазначити, що в ролі основних чинників, що можуть забезпечити ефективність функціонування правових норм, а відтак і правопорядок, можуть виступати не тільки мікро- і макросоціальні передумови, а й особистісні умови, які визначають спонтанну правову активність у правотворчості та правозастосуванні. Тому, абстрагуючись від специфіки конкретних результатів дії правових норм, варто констатувати, що в них відображається якісний стан суспільних відносин. Можна сказати, що останнє залежить від того, чи є ефективними правові норми і право загалом. Сказане, як видається, і зумовлює саму можливість визначення правопорядку на основі синтезованого (широкого) розуміння ефективності правових норм. Правопорядок як упорядкування суспільних відносин є результатом дії ефективного права в цілому.

1. *Казаков В. К.* Правовой порядок в юридической теории и практике : дис. ... д-ра юрид. наук / Казаков В.К. – М., 2003. – С. 83.
2. *Онiщенко Н. М.* Ефективність законодавства та сучасний розвиток / Н.М. Онiщенко // Віче. – 2007. – № 12.
3. *Миронова Г.* Гуманітарний критерій виміру ефективності права / Г. Миронова // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 10. – С. 67–71.
4. *Терлецька І.* Законопроектна діяльність: вимоги забезпечення якості та ефективності законодавства / І. Терлецька // Наук. зап. Ін-ту законодавства Верховної Ради України. – 2011. – № 3 (6). – С. 23.
5. *Сіренко В. Ф.* Визначення ефективності законодавства: методологічні аспекти / Сіренко В.Ф. // Законодавство : проблеми ефективності. – К., 1995. – С. 3–9.
6. *Тимченко Г. В.* Теоретико-правові засади ефективності законодавства / Тимченко Г.В. : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. – Запоріжжя, 2011. – С. 6.
7. *Нечипоренко А. О.* Нор-

мотворчість в Україні: поняття, види, напрямки удосконалення : автореф. дис.на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.01 / А.О. Нечипоренко. – К., 2015. – С. 6. **8.** *Мельник О. М.* Правове регулювання та шляхи підвищення його ефективності : автореф. дис. На здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.01 / О.М. Мельник. – К., 2004. – С. 17. **9.** *Скриль С. А.* Теоретичні проблеми ефективності законодавства в сфері державного управління: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / С.А. Скриль . – К.: Ін-т держ. і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. – С. 11. **10.** *Hirsh E. E.* Das Recht im sozialen Westberlin / Hirsh E. E. – 1996. – P. 332. **11.** *Васильев А. М.* Правовые категории / Васильев А.М. – С. 180–181. **12.** *Скриль С. А.* Цит. праця. – С. 18. **13.** *Оніщенко Н. М.* Цит. праця. **14.** *Мельник О. М.* Правове регулювання та шляхи підвищення його ефективності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.01 / О.М. Мельник. – К., 2004. – С. 13. **15.** *Тихомиров Ю. А.* Эффективность закона: от цели к результату / Ю.А. Тихомиров // Журнал рос. права. – 2009. – № 4. – С. 3. **16.** *Аракелян М. Р.* Эффективность права в контексте правозащитной деятельности государства: теоретический аспект / Аракелян М.Р. // Наук. праці Одес. нац. юрид. академії / голов. ред. С. В. Ківалов ; МОН України, ОНЮА. – Одеса : Юрид. л-ра, 2011. – С. 244. **17.** *Оніщенко Н. М.* Соціальний вимір правової системи: реалії та перспективи : монографія / Н.М. Оніщенко, Н.М. Пархоменко / відп. ред. Ю. С. Шемшученко. – К. : Юрид. думка, 2011. – С. 90. **18.** *Словник української мови: у 20-ти т. – Т. 4 : Д-Ж. – К. : Укр. мовно-інформаційний фонд, 2013. – С. 685.* **19.** *Розенфельд Н. А.* Коротка методика юридичного аналізу ефективності застосування законодавства / Розенфельд Н.А. – К. : Юстиніан, 2009. – С. 10. **20.** *Эффективность правовых норм / В. В Глазырин., В. Н. Кудрявцев, В. И. Никитинский, И. С. Самощенко и др. – М., 1980. – С. 22.* **21.** *Бринцев В. Д.* Стандарти правової держави: втілення у національну модель організаційного забезпечення судової влади : монографія / Бринцев В.Д. – Х. : Право, 2010. – С. 181; Пашков А. С. Эффективность правового регулирования и методы ее выявления /

- А.С. Пашков, Д.М. Чечот // Сов. гос-во и право. – 1965. – № 8. – С. 3. **22.** *Фаткулин Ф. Н.* Проблемы теории государства и права / Фаткулин Ф.Н. – Казань : Изд. КГУ, 1987. – С. 318–319. **23.** *Эффективность* действия правовых норм / [Спиридонов Л.И., Фомин Э.А., Могилевский Р.С. и др.]; предисл. : А. С. Пашков, Л. С. Явич; Ленинград. гос. ун-т им. А. А. Жданова. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1977. – С. 31, 34–35. **24.** *Лейст О. Э.* Сущность права / Лейст О.Э. – М., 2002. – С. 93. **25.** *Козлов В. А.* К вопросу о понятии эффективности права / В. А. Козлов // Вестник ЛГУ. – 1972. – № 5. – С. 109, 111. **26.** *Зеленевский Я.* Организация трудовых коллективов. Введение в теорию организации управления / Зеленевский Я. – М., 1971. – С. 11. **27.** *Эффективность* действия правовых норм / под ред. А. С. Пашкова, Л. С. Явича, Э. А. Фомина. – Л., 1977. – С. 36. **28.** *Лапаева В. В.* Эффективность закона и методы его изучения / Лапаева В.В. // Эффективность закона. – М., 1997. – С. 33. **29.** *Малько А. В.* Эффективность правового регулирования / А. В. Малько // Правоведение. – 1990. – № 6. – С. 61–65. **30.** *Керимов Д. А.* Проблемы общей теории права и государства / Керимов Д.А. – Т. 1 : Социология права. – М., 2008. – С. 203. **31.** *Панов А. Т.* Некоторые проблемы эффективности уголовного законодательства / А. Т. Панов, Ю. А. Панова // Эффективность уголовного законодательства Российской Федерации и обеспечение задач, стоящих перед ним. – Ч. 2. – Саратов, 2004. – С. 107. **32.** *Кузнецова Н. Ф.* Критерии эффективности уголовного закона / Кузнецова Н.Ф. // Пять лет действия УК РФ: итоги и перспективы. – М., 2003. – С. 37–38. **33.** *Каюмов А. Д.* Закон и его реализация : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / А. Д. Каюмов. – Казань, 1999. – С. 19. **34.** *Рарог А. И.* Некоторые аспекты эффективности уголовно-правовых норм / Рарог А.И. // Уголовно-правовой запрет и его эффективность в борьбе с современной преступностью: сб. науч. тр. / под ред. Н. А. Лопашенко. – Саратов : Саратов. центр по исследованию проблем организованной преступности и коррупции : Сателлит, 2008. – С. 76–81.

Podorozhna Tetana. Legal order as a result of effective law: scientific approaches to the interpretation of the concept

In the article the main features of the legal order as a result of the effective law. It is noted that the use of the category "efficiency" to determine the legal order is an attempt to approach the solution of this problem from the standpoint broad approach, but within the limits and sociological thinking. Proved that today is quite timely understanding of state and legal regulation in anthropological terms. The attention that allows social efficiency critically evaluate current legislation and in terms of natural rights and freedoms, and in terms of the interests of the individual, society and state.

In legal science recognizes effective conditionality "legal matter" factors of social life, objective laws of social systems, social dynamics needs. Consequently, the use of the category "efficiency" to determine the legal order is an attempt to approach the solution of this problem from the standpoint broad approach, but within the limits and sociological thinking. This category of "legitimacy" and "good behavior" are introduced into the overall concept of efficiency as describing only the legal aspect of the effectiveness of the law. Social same efficiency lets take stock of existing legislation and in terms of natural rights and freedoms, and in terms of the interests of the individual, society and state. That may be noted that the main criterion of performance (in law in general) is to establish an adequate objective reality existing legal relationship to achieve "the goal -Search." The main purpose of the law is, of course, crisis public relations, and the result - the proper status of legal order. The existence of the latter is possible only if the legal system corresponds to features of social consciousness. It is concluded that the criterion of efficiency is the efficiency of law remedies (which ensure the legality of acts) establishing the rule of law in the relationship among people.

Key words: order, legality, right action, right efficiency, the effectiveness of the legislation, the effectiveness of the law, state mechanism, regulation, social regulation.